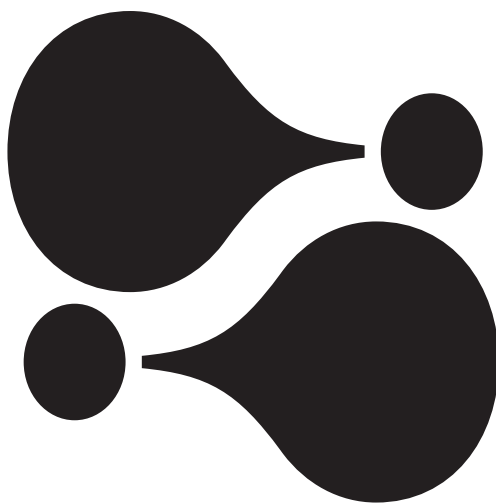


El periodisme i els confins de la veritat

Un matí amb
Patrick Radden Keefe

Propostes per treballar a l'aula





Índex

Sobre Patrick Radden Keefe	3
Activitat 1	
Periodisme a foc lent en l'era de la immediatesa	5
Activitat 2	
Periodisme convencional vs. periodisme d'investigació	9
Activitat 3	
George Orwell i l'escriptura política	13
Bibliografia	15



Sobre Patrick Radden Keefe

Patrick Radden Keefe és un dels referents contemporanis del periodisme d'investigació i un dels autors de no-ficció literària més consolidats de la seva generació. Va estudiar a la Universitat de Columbia i va fer estudis de màster a la Universitat de Cambridge, a la London School of Economics i a la Yale Law School.

© CCCB, 2021.
Autor: Andreu Adrover



Redactor del *The New Yorker* des del 2006, ha investigat i escrit articles i llibres de no-ficció sobre temes relacionats amb el món del narcotràfic, com el cas de la captura del cap de la droga Chapo Guzmán, i sobre conflictes internacionals, com el d'Irlanda del Nord amb l'obra *No diguis res. Una història real de violència i memòria a Irlanda del Nord* (Periscopi, 2020). El llibre li va valdre el Premi Orwell de no-ficció política el 2019, i s'ha convertit en un dels llibres de referència del conflicte. Patrick Radden Keefe també és autor de *The Snakehead* (Doubleday, 2009) i *Chatter* (Random House, 2005). Ha escrit per a *The New York Times Magazine*, *Slate* i *The New York Review of Books*, entre altres publicacions.



L'any 2014 va obtenir el National Magazine Award for Reporting per l'article "A Loaded Gun", i els anys 2015 i 2016 va ser finalista del National Magazine Award de reportatge. El seu darrer llibre és *L'imperi del dolor* (Periscopi i Reservoir Books, 2021), un relat sobre la dinastia dels Sackler, la família de farmacèutics que va crear el medicament que és a l'origen de la crisi dels opioïdes als Estats Units. Recentment, s'ha traduït al català el recull d'articles d'investigació titulat *Canalles. Històries verídiques sobre estafadors, assassins, rebels i malfactors* (Periscopi, 2023) i al castellà amb el títol *Maleantes. Historias reales de estafadores, asesinos, rebeldes e impostores* (Reservoir Books, 2023).

Canalles. Històries verídiques sobre estafadors, assassins, rebels i malfactors.
Periscopi, 2023 / *L'imperi del dolor.*
La història secreta de la dinastia Sackler. Periscopi, 2021 / *No diguis res.*
Una història real de violència i memòria a Irlanda del Nord. Periscopi, 2020





Activitat 1

Periodisme a foc lent en l'era de la immediatesa

1
Lozano, Antonio.
"Patrick Radden
Keefe: periodismo
a fuego lento"
(18 de setembre
de 2023). *Penguin
Libros*. [Entrevista](#)
traduïda, publicada
originalment en
castellà.

Llegeix aquests fragments de l'entrevista¹ a Patrick Radden Keefe realitzada per Antonio Lozano per a la revista *Lengua*, i contesta a les preguntes que trobaràs a continuació.

Què ens pots explicar del teu mètode de treball? Com tries els temes dels teus articles?

El primer pas és trobar una història que m'enganxi de debò. Els temes més curts que escric m'ocupen uns quatre mesos i, els més llargs, un any o més, així que la història ha de ser vibrant. He de sentir que em crida. I les idees per a allò que escric m'arriben de qualsevol lloc. De vegades m'escriuen correus electrònics o cartes amb propostes persones normals i corrents. D'altres, estic llegint un article o un llibre, hi trobo un paràgraf que em sembla interessant i em dic: "I si aprofundeixo en això i en trec una història?". I també depèn de si la persona sobre la qual vull escriure vol parlar amb mi. N'hi ha que no poden perquè ja han mort, però d'altres són a la presó o no concedeixen entrevistes a la premsa. I això implica més esforç, perquè vols que el lector senti que els coneix, encara que no aconsegueixis seure-hi cara a cara. Així que has de trobar algú que sí que els conegui: els seus amics, la seva exparella, el seu examant, els seus socis, els seus companys de la infància, el porter, la criada major, l'assistenta... Quan vaig escriure sobre la família Sackler², una de les meves millors fonts va ser una professora de ioga. Qualsevol persona pot ser una porta d'accés. A partir d'aquí, el meu procés es basa gairebé completament en la investigació: un 90 % d'investigació i un 10 % d'asseure'm a escriure. I no és que no em prengui seriosament l'ofici d'escriure, perquè cal explicar la història de manera que sigui apassionant. M'agrada aquesta energia d'escriure-la en poc temps, així que el que faig és absorbir durant mesos i després, en una setmana o dues, ho esprimo tot.

2
La família Sackler
és coneguda per la
seva associació
amb Purdue Pharma,
la companyia
farmacèutica
responsable de
produir OxyContin,
un analgèsic molt
potent i altament
addictiu que va
acabar amb la
vida de 500 000
persones. Per a més
informació, consulta
aquest [article](#).



I pel que fa a enganxar el lector, recorres a les tècniques de la novel·la, de la ficció? Et veus com a aprenent de Capote, de Gay Talese, d'aquella generació de grans escriptors nord-americans?

Sí, però crec que la meva feina segueix més la línia de la no-ficció i la narrativa que no és novel·lística. I és complicat perquè, quan torno a llegir Truman Capote, especialment *A sang freda*, que és el llibre que va donar origen a tot aquest gènere literari, m'adono que se'n va inventar gran part: diàlegs, escenes, personatges... Va trencar totes les regles del periodisme. I jo no: jo soc més tradicional. Vull agafar les eines de la ficció, però per emprar-les en la no-ficció. I també penso que avui dia les normes són molt més estrictes. Per això dic que, ni als meus llibres ni als meus articles, no hi ha res inventat. Si escric que algú va dir alguna cosa és perquè tinc una font que hi va ser i ho recorda, perquè li ho van explicar a la meua font o perquè algú ho va escriure en una carta o ho va apuntar al seu diari. Si dic quin temps feia aquell dia de fa 20 anys és perquè ho sé, no perquè m'ho hagi imaginat.

Quines eines utilitzes quan escrius? Per exemple, com et guanyes la confiança de les teves fonts?

És un procés lent. Sempre vaig a buscar-lo, perquè les meves fonts són molt diverses: des d'un professor de Harvard fins a un narco del càrtel de Sinaloa. Els dic que vull explicar la història de la manera més fidel possible i m'ho treballo: hi insisteixo molt. I crec que molts volen explicar la seva versió: és qüestió de demostrar-los que vols entendre el seu punt de vista. Fins i tot els dolents, els que han fet coses terribles. Jo no soc aquí per jutjar ningú, sermonejar, ni predicar sobre el bé i el mal, sinó per intentar entendre la psicologia d'aquelles persones. El que vull és entendre per què ho han fet. Moltes vegades no volen parlar amb mi, i és aleshores quan busco una altra manera d'explicar la història.

Al pròleg de *Maleantes*, hi expliques que et van oferir escriure una biografia d'El Chapo i ho vas rebutjar. Has arribat a sentir-te amenaçat per escriure aquests articles tan compromesos?



Alguna vegada sí, però el que més rebo són amenaces de demandes, sobretot si estic escrivint sobre algú ric o poderós, però al final mai no ho han fet. I, a mi, una demanda judicial no em preocupa gaire: cap advocat vindrà a trencar-me les cames. Sí que hi ha hagut moments, en tots aquests anys, en què m'he posat una mica nerviós i he sortit corrents. Però, tenint en compte que soc estatunidenc i escriptor d'una revista coneguda, no crec que hagi estat realment en perill. En el cas d'El Chapo, Mèxic és un lloc molt perillós per als periodistes, però només si són mexicans. Molts han perdut la vida per escriure sobre els càrtels i la corrupció, així que no estaria bé comparar la meva situació amb la seva. Jo tinc privilegis que ells no tenen, com un passaport estatunidenc i la possibilitat d'agafar un avió i anar-me'n a casa quan vulgui. És com quan vaig escriure el meu llibre sobre Irlanda del Nord: tenia una relativa llibertat perquè no hi visc, ni els meus fills hi van a l'escola, ni he de tornar a Belfast occidental.

Parlem, finalment, de l'edat d'or de les revistes. És evident que ja no hi som, però creus que internet ha donat una segona vida als articles?

Sí. Hi ha qui diu que les revistes han mort, però jo no ho crec. Fa uns deu o dotze anys, quan els lectors van començar a llegir els articles al mòbil, a *The New Yorker* estàvem molt preocupats perquè pensàvem que ningú voldria llegir-hi una cosa tan llarga. No obstant això, segons les nostres dades, molta gent es passa fins a 45 minuts llegint un article al mòbil, fent scroll com si res. Hi continua havent ganes de llegir aquest tipus d'escriptura, i això és molt significatiu en un món on tot són xarxes socials, rumors falsos i intel·ligència artificial. Amb la quantitat d'escombraries que hi ha flotant com si fos informació, és més important que mai tenir la seguretat que cadascuna de les dades dels relats que llegeixes en un llibre com el meu ha estat minuciosament verificada per tercers. Aquest tipus de llibres sempre agradaran, perquè se sustenten en un treball periodístic seriós, que ara és més necessari que mai. Així que espero que n'hi hagi per estona, de revistes. Qui ho sap, potser en el futur veurem una altra edat d'or del periodisme.



—

Preguntes:

1. Com descriu Patrick Radden Keefe el seu procés per a triar els temes sobre els quals escriu?
2. Què fa Radden Keefe quan les persones implicades en la seva història no poden o no volen parlar directament amb ell?
3. En quina mesura utilitza, en Radden Keefe, tècniques de narració pròpies de la ficció en el seu treball periodístic? Què n'opines tu, de la relació entre la ficció i la no-ficció en el periodisme d'investigació?
4. Com aconsegueix, en Radden Keefe, guanyar-se la confiança de les seves fonts, especialment quan escriu sobre temes delicats o persones en posicions de poder?
5. Quina importància té comprendre el punt de vista de les persones que està investigant?
6. Per què considera, en Radden Keefe, que és una persona privilegiada en comparació d'altres periodistes?
7. Quins són els privilegis que cita? Quina és la teva opinió al respecte?
8. Per què considera, en Radden Keefe, que els articles de no-ficció documentats i contrastats són ara més importants que mai?
9. Ho comparteixes? T'interessen els documentals de no-ficció³? Coneixes alguna revista o programa de televisió que tingui aquest tipus de plantejaments?

²
El programa de TV3
Sense ficció, Lo de
Évole a Antena 3.



Activitat 2

Periodisme convencional vs. periodisme d'investigació

La periodista d'investigació afroamericana Ida B. Wells (1862-1931) és coneguda per haver exposat els linxaments i la violència racial als Estats Units de l'època del Jim Crow. Una de les seves frases conegudes és: "La gent ha de saber abans de poder actuar i no hi ha cap educador comparable amb la premsa".

Avui, en un món en què els rumors falsos (*bulos*) i les notícies falses abunden als nostres feeds d'Instagram, de YouTube i de TikTok, és més important que mai mantenir-nos ben informats i aprendre a distingir entre el bon periodisme i el sensacionalisme. Per això és vital diferenciar entre dues formes de periodisme, el d'investigació i el convencional, i ser capaços de reconèixer-ne els usos inadequats:

	Periodisme convencional	Periodisme d'investigació
Objectiu	Informar sobre esdeveniments i temes d'interès general de manera objectiva i equilibrada.	Investigar i revelar informació rellevant que pot estar oculta, distorsionada o ignorada.
Enfocament	Es centra en l'actualitat i a proporcionar informació verificada i contextualitzada.	Es focalitza en la profunditat i l'anàlisi exhaustiva d'un tema o un personatge específic, sovint mitjançant una investigació prolongada.
Fonts d'informació	Es basa principalment en fonts oficials, declaracions d'experts i testimonis presencials.	Utilitza una àmplia varietat de fonts, incloent-hi fonts confidencials, documents filtrats i testimonis de fonts anònimes.



Mètode d'investigació	Recopilació, verificació i presentació de la informació.	Entrevistes en profunditat, anàlisi de documents i seguiment de pistes.
Riscos	Pot ser més vulnerable a la influència dels interessos polítics o comercials, i no acostuma a tenir profunditat.	Problemes jurídics, pressions polítiques i riscos associats amb la integritat personal degut a la naturalesa del seu treball i les històries que investiga.
Impacte	Contribueix a mantenir la societat informada i participativa, tot i que pot ser massa superficial, i fins i tot insuficient, quant a la cobertura d'alguns temes.	Té el potencial de generar canvis significatius, pel fet de revelar informació important que pot conduir a investigacions més àmplies, canvis en les polítiques, incidència en el debat social i cultural i, fins i tot, enjudiciaments legals.

—

Preguntes:

1. Quina de les dues pràctiques periodístiques pot arribar a generar “notícies falses” si es practica de manera incorrecta?
2. Què creus que pot passar si un mitjà de comunicació no té prou diners per a pagar als seus periodistes o per a dur a terme investigacions a fons sobre temes importants?
3. Pensa en l'escàndol que envolta una investigació sobre la possible corrupció de la parella de la presidenta de la Comunitat de Madrid, Isabel Díaz Ayuso, realitzada per Eldiario.es⁴, i les amenaces que va dirigir el seu cap de gabinet, Miguel Ángel Rodríguez, als periodistes d'investigació.

⁴ El primer article d'Eldiario.es – escrit per José Precado, Antonio M. Vélez i Pedro Águeda (12 de març del 2024)– en el qual apareixia aquesta investigació es pot consultar [aquí](#).



5

Sobre aquesta qüestió, una de les periodistes amenaçades, Esther Palomero, va escriure una columna d'opinió titulada "Con amenazas no hay democracia" (18 de març del 2024), que et pot resultar útil. Es pot consultar [aquí](#).

Què penses que implica que un polític amenaci un diari amb tancar-lo si publica una informació que li sembla perjudicial per al seu partit polític? Quines conseqüències pot tenir sobre la democràcia i la llibertat que es tolerin aquests comportaments?⁵

4. Si els mitjans de comunicació es basen principalment en els ingressos publicitaris, creus que això pot influir en la informació que veiem o llegim?
5. Saps el que significa "línia editorial", en relació amb un mitjà de comunicació? Per què creus que els poders polítics i financers estan interessats en els mitjans de comunicació? Per ajudar-te a contestar a aquesta pregunta, un exercici molt il·luminador és buscar una mateixa notícia en mitjans d'espectre polític oposat (per exemple, *El Mundo* i *Público*).
6. En referència a la frase d'Ida B. Wells, si haguessis de triar, quina pràctica periodística creus que compleix millor el paper educatiu que ella li atribueix?

Recerca i debat:

En aquesta activitat, us proposem explorar el paper crucial del periodisme d'investigació a través de la recerca i el debat sobre casos emblemàtics d'aquesta tècnica periodística. Treballarem en grups per aprofundir en un dels següents casos:

- **Escàndol Watergate** (1972-1974), exposat per Bob Woodward i Carl Bernstein, del diari *The Washington Post*.
- **Cas Gürtel** (2009), exposat per Manuel Portela (*El País*) i Francisco Mercado (*El Mundo*), entre d'altres.
- **Cas LuxLeaks** (2014), destapat pel Consorci Internacional de Periodistes d'Investigació (ICIJ), particularment Mar Cabra.



- **Cas Weinstein** (2017), exposat per Ronan Farrow per a *The New Yorker*.
- **Cas Cambridge Analytica** (2018), destapat pels periodistes del diari britànic *The Guardian*.
- **Cas Purdue Pharma i família Sackler** (2019), exposat per Patrick Radden Keefe per a *The New Yorker*.

A partir d'aquests casos, cada grup fa una breu recerca per respondre a les següents preguntes:

1. Quin crim o escàndol es va destapar?
2. Quin mètode d'investigació van utilitzar els i les periodistes?
3. A quins riscos es van enfrontar?
4. Quin impacte polític, cultural o social va tenir la seva investigació?

Després de la recerca, cada grup presenta el cas als seus companys i companyes i participa en un debat col·lectiu per discutir els seus descobriments i les implicacions socials, polítiques i culturals de cada cas.



Activitat 3

George Orwell i l'escriptura política

Al 2019, Patrick Radden Keefe va rebre el premi Orwell de no-ficció política, un premi britànic d'escriptura política atorgat per The Orwell Foundation, pel seu llibre *No diguis res. Una història real de violència i memòria a Irlanda del Nord* (Periscopi, 2020). Aquest premi s'atorga a totes aquelles obres que s'acosten més a l'ambició de l'escriptor i periodista George Orwell de "convertir l'escriptura política en un art". Llegeix, tot seguit, un fragment de l'assaig d'Orwell "¿Por qué escribo?" (1946), on l'escriptor exposa aquesta ambició⁶. Després, contesta a les preguntes que trobaràs a continuació.

⁶
Orwell, George.
Ensayos. Debate,
2013.

—

«Cada renglón que he escrito en serio desde 1936 lo he creado, directa o indirectamente, en contra del totalitarismo y a favor del socialismo democrático, tal como yo lo entiendo. Me parece una soberana estupidez, en una época como la nuestra, pensar siquiera que se puede evitar el escribir sobre tales asuntos. De un modo u otro, en la forma que sea, todos escribimos sobre ellos. Sólo es cuestión de elegir bando y posición. Cuanto más consciente es uno de su sesgo político, mayores posibilidades tiene de actuar políticamente sin sacrificar su estética ni su integridad intelectual.

Mi mayor aspiración durante los últimos años ha sido convertir la escritura política en un arte. Mi punto de partida es siempre un sentimiento de parcialidad, una sensación de injusticia. Cuando me pongo a escribir un libro no me digo: «Voy a hacer una obra de arte». Lo escribo porque existe alguna mentira que aspiro a denunciar, algún hecho sobre el cual quiero llamar la atención, y mi preocupación inicial es hacerme oír. Pero no podría realizar el trabajo de escribir un libro, ni tampoco de un artículo largo para una publicación periódica, si no fuera, además, una experiencia estética.»

—



Preguntes:

1. Quin és el principal motiu de George Orwell per escriure, segons el fragment?
2. Com interpretes la frase “Com més conscient és un del seu biaix polític, més possibilitats té d’actuar políticament sense sacrificar la seva estètica ni la seva integritat intel·lectual”?
3. Creus que els periodistes haurien de ser honestos sobre la perspectiva des de la qual escriuen?
4. Com concilia Orwell el seu objectiu polític amb la seva preocupació estètica en escriure?
5. Creus que hi ha una forma d’escriptura que sigui més adequada que una altra per expressar la veritat? Consideres que la veritat i l’experiència estètica són incompatibles?
6. Com es relaciona el fragment amb la tasca del periodista d’investigació Patrick Radden Keefe, tal com l’hem explorada a les activitats 1 i 2?



Bibliografia

Fonts principals del dossier

- Lozano, A. “Patrick Radden Keefe: periodismo a fuego lento” (18 de setembre de 2023). *Penguin Libros*.
<https://www.penguinlibros.com/es/revista-lengua/entrevistas/patrick-radden-keefe-periodismo-la-noche-mas-negra-2023>
- Orwell, George. *Ensayos*. Debate, 2013.

Sobre Patrick Radden Keefe

- Pàgina oficial de l'escriptor: <https://www.patrickraddenkeefe.com/>
- Articles de Patrick Radden Keefe a The New Yorker: <https://www.newyorker.com/contributors/patrick-radden-keefe>

Llibres

- Keefe, Patrick Radden (2005). *Chatter: Dispatches from the Secret World of Global Eavesdropping*. Nova York: Random House.
- —(2009). *The Snakehead: An Epic Tale of the Chinatown Underworld and the American Dream*. Nova York: Doubleday.
- —(2019). *Say Nothing: A True Story of Murder and Memory in Northern Ireland*. Nova York: Doubleday [Traducció catalana: *No diguis res. Una història real de violència i memòria a Irlanda del Nord*. Barcelona: Periscopi, 2020. Traducció de Ricard Gil]
- —(2021). *Empire of Pain: The Secret History of the Sackler Dynasty*. Nova York: PanMacmillan. [Traducció catalana: *L'imperi del dolor. La història secreta de la dinastia Sackler*. Barcelona: Periscopi, 2021. Traducció de Ricard Gil]
- —(2022). *Rogues: True Stories of Grifters, Killers, Rebels and Crooks*. Nova York: Doubleday. [Traducció castellana: *Maleantes. Historias reales de estafadores, asesinos, rebeldes e impostores*. Reservoir Books, 2023. Traducció de Pablo José Hermida Lazcano]

